

MONTESSORI PEDAGOGLIJA KAO ODGOVOR NA RAZVOJNE POTREBE DJECE

Prof.dr.sc. Slavica Bašić

Sveučilište u Zadru

suvremena situacija

- promjena/ kriza ili nestanak djetinjstva
- nestanak općeprihvaćenih razvojnih normi
- nesigurni roditelji/odgajatelji/učitelji

promjene djetinjstva

- tendencija ubrzavanja odrastanja vs. produžavanja djetinjstva
- siromaštvo socijalnih iskustava i osjećaja pripadanja, povezanosti; raste ovisnost o apstraktnim i virtualnim svjetovima
- ukidanje granice između odraslih i djece (dijete – socijalni akter, ukidanje zone zaštićenosti i odgovornosti za dijete, djeca preuzimaju odgovornost)
- iskustva iz druge ruke ; nestanak primarnih iskustava u prirodi i kulturi; osjetila u opasnosti (preplavljenost dojmovima, ravnodušnost)
- nestanak djeće igre/rada; komercijalizacija i standardizacija igre, smijeha,...

Nestanak općeprihvaćenih razvojnih normi

- intraindividualne i interindividualne razlike;
- nema tipičnog djeteta, tipičnog dječjeg mišljenja
- razvojna psihologija gubi značenje „orientira”
- na značenju dobiva sociokулturni kontekst;
- stalnost/razvojni slijed, kontinuitet se gubi,a promjenljivost, diskontinuitet postaju „orientacija”

pedagoške implikacije

- ▶ Nema razvojnih normi koje nude polazište u promatranju; nestanak orientacije na tipično „dječji razvoj” → nesigurni roditelji i odgajatelji
- ▶ značenje socijalnost konteksta - → jednakopravnost (u smislu ljudskog dostojanstva) je dobila izraz na psihološkom planu: **jednakost djece i odraslih (dijete je osobnost, a ne dijete je osoba koja se razvija);**
- ▶ nestanak generacijskog odnosa i inverzija: na djecu se prenosi odgovornosti, a odrasli teže što duže ostati djeca;

pedagoške implikacije

- ▶ „ukidanje“ pedagoškog odnosa - umjesto pedagoškog odnosa (uzora i autoriteta) - partnerski odnos djece i odraslih, odgajatelja i djece, učitelja i učenika
- ▶ Nestanak pedagoške interpretacije dječjeg razvoja i promijenjeno shvaćanje odgoja („kraj odgoja“ i „omogućavanje učenja“) ;
- ▶ Promjena uloge odgajatelja (mjesto odgajatelja partner u razvoju, osoba koja aranžira okolinu za učenje);

pedagoške implikacije

- ▶ lokus kontrole obrazovnog procesa se pomjera
- ▶ umjesto praćenja i procjene odgajatelja koja je oslonjena na poznavanje razvoja i razumijevanje djeteta - obrazovni standardi, instrumenti za mjerenje kompetencija, viša (udaljenija) instanca stručnosti (vanjsko vrednovanje)

kompetentno dijete

- ▶ sve što se prije smatralo obilježjem djetinjstva (kao ovisnost, upućenost na zaštitu i brigu) tj. „dječije“ - sada proglašava greškom, nedostatkom koji što prije treba (akcijskim istraživanjima, refleksivnom praksom) otkloniti.
- ▶ **dijete** je postalo ***kompetentno dijete***

kompetentno dijete je

*samo*stalno ,*samo*organizirajuće, *samo*određujuće dijete
*samo*odgovorno, *samo*kontrolirano dijete, emocionalno
inteligentno dijete (svjesno svojih potreba, emocija ali i
načina kako ih zadovoljiti na socijalno primjereni način);

.....

.....

.....

rezultat je

- ▶ *iz perspektive djeteta*: veliki prostor odlučivanja, isprobavanja i opterećenost zahtjevima, sloboda i samoodlučivanje kao zahtjev i opterećenost slobodom; preplavljenost ponudama bez razvijenih mehanizama prerađe (izloženos, u svijet bačeno dijete) → nestanak djetinjstva
- ▶ *iz perspektive roditelja i odgajatelja*: nesigurnost, nestanak odgojiteljske odgovornosti i dezorientiranost → gubitak značenja uzora i autoriteta tj. gubitak razvojnog značenja odgoja kao pomoći;

aktualnost Montessori metode

Može li se Montessori pedagogija promatrati kao protuteža postmodernoj slici djeteta i kao adekvatan odgovor na ono što današnje dijete treba?

Treba li u „4 stupa” Montessori pedagogije tražiti razlog sve većeg interesa odgajatelja za rad po Montessori metodi?

Razlozi za povjerenje

- ▶ a) ima sasvim jasnu i znanstveno utemeljenu antropologiju i psihologiju;
- ▶ b) vrlo je praktična - nudi didaktički oblikovanu okolinu kao prostor u kojem dijete može zadovoljiti svoje individualne razvojne potrebe;
- ▶ c) jasno formulirana i pedagoški dosljedno podržana vrijednosna orijentacija:
- ▶ d) pedagoška etika – etika odgovornosti, brižnosti i razumijevanja. Svako dijete ima svoj razvojni potencijal koji odrasli trebaju razumjeti i njegov postepeni razvoj pažljivo, s ljubavlju i interesom za dijete opažati, pratiti, dokumentirati i omogućavati.

I. Dijete i njegov razvoj

- ▶ Na prvom mjestu je poznavanje djetetova razvoja, poznavanje struktura i razvojnih procesa (opće) i **razumijevanje** razvoja svakog djeteta (posebno).
- ▶ „*Slijedi dijete, ono će ti pokazati (svoj) put*“ – prva je postavka, koja se ispisuje ne prvom stupu Montessori pedagogije; znači prati djetetov razvoj, primi ga tamo gdje se ono nalazi.

I. Razvoj djeteta

- ▶ *Dijete je istovremeno djelo prirode, djelo čovjeka i okoline (društva i kulture) i djelo samoga sebe.*
- ▶ *to je aktivno dijete, ali ne i kompetentno dijete u smislu sociokonstruktivizma tj. postoji univerzalne razvojne zakonitosti, postoji „dječja priroda” (upijajući um, polarizacija pozornosti), postoji kontinuitet, ali i diskontinuitet u razvoju i postoji senzibilna razdoblja za učenje odnosno razvoj nekih sposobnosti;*

II. pripremljena okolina

- ▶ dijete može učiti i rasti samo u upoznavanju i konfrontiranju sa svojom okolinom; *dijete je „otvoreno za svijet“;*
- ▶ Odrasli ne mogu formirati djecu po svojoj volji, jer „niti jedan čovjek ne može drugoga stvoriti“: odrasli mogu pedagoški oblikovati okolinu u kojoj se dijete slobodno kreće i upoznaje svoje mogućnosti.
- ▶ *dijete treba biti indirektno, a ne direktno poučavano i odgajano i to putem slobodno izabrane aktivnosti (slobodni, samostalni rad)*

upućenost na odgoj

- ▶ Dijete, naravno treba ne samo rasti i razvijati se kao bio-psihičko biće, nego treba pronaći i svoj put, mjesto i smisao u ljudskom društvu. Zato su mu potrebna znanja, vještine, osjećaj za zajednicu, predodžbe o svijetu. Nesporno je da dijete ***to ne može samo iz sebe razviti.***
- ▶ dijete treba odraslog uzor i praćenje, kao i pomoć odraslih.
- ▶ Pomoć u obliku pripremljene okoline (odgoj) - samo ako mu je pružena pomoć drugih ljudi – dijete može postati „graditelj samoga sebe“ i može koristiti potencijale okoline za vlastiti razvoj, za nalaženje svoga puta i svoga mesta u društvu.

III. vrijednosna orijentacija

- ▶ ova dva stupa povezuje vrijednosna orijentacija, koja daje smjer didaktički pripremljenoj okolini.
 - ▶ ta vrijednosna orijentacija je: *autonomni, djelatnosposobni i odgovorni pojedinac.*
- ▶ Odgajateljima se danas nude vrlo različite pa i oprečne mogućnosti za ostvarivanje deklarativno postavljenog cilja i stvara se privid da „svi putevi vode u Rim““. A, ipak nije tako.

IV. pedagoški etos

- ▶ ono što čini „ozračje“ Montessori ustanova možemo nazvati *etikom brižnosti, odgovornosti i razumijevanja*, a to odgovara stalnim nastojanjima Marije Montessori da promijeni držanje odgajatelja i razvije *pedagoško držanje*:

svako dijete ima svoj razvojni potencijal, koji odrasli trebaju razumjeti i njegov postepeni razvoj pažljivo i sustavno, s ljubavlju i interesom za dijete, promatrati.

odgoj kao pomoć u osamostaljivanju

- ▶ Uz razumijevanje tog razvoja, odgajatelj će uspostaviti odnos s djetetom i pratiti ga na njegovom putu, pomagati mu kad zatreba ali *nikada tako da pomoć postane barijera*
- ▶ *pomozi mi* – to nije tipični zahtjev kompetentnog djeteta; ono kaže: *pusti me, ja najbolje znam*
- ▶ Pomozi mi, usmjeri me, vodi me = strana Montessori pedagogije koja je najviše raspravljana, a od strane suvremenih „otvorenih“ koncepcija (vrtića, škole, nastave) najviše osporavana.

Dijete Marije Montessori je

- ▶ dijete koje se *postepeno osamostaljuje, postaje tijekom razvoja sve više odgovorno i slobodno za nešto, a ne od nekog/nečega;*
- ▶ cjelokupna djetetova aktivnost usmjerenja na ***odvajanje od odraslih i putem samostalne aktivnosti razvijanje vlastite osobnosti.***

postepeno osamostaljivanje

- ▶ U tom procesu dijete *prolazi kroz određene faze*: zubi mu daju mogućnost da se neovisno o majci hrani; hodanje omogućuje samostalno, bez pomoći odraslih, kretanje u prostoru; govor je početak izražavanja sebe i neovisnosti o tomu kako odrasli isčitavaju njegove potrebe i želje- ono ih sada samo može izraziti.
- ▶ Odgajatelj dijete treba pratiti u tim koracima, ali *ne tako da ide „iza” i konstatira, nego da pripremi i čeka dijete u „slijedećoj zoni razvoja”*

Odgoj – pomoć u osamostaljivanju

- ▶ U odgoju se radi o tomu da se djetetove razvojne težnje podrže, da se postepenim oslobađanjem od odraslih i kroz samostalnost u djelovanju razviju u slobodne osobe.
- ▶ „*Mi možemo naš život voditi i bez djece, ali dijete treba odrasle za život. Oslobađanje tog odnosa je nužnost za razvoj čovjeka (...) naše se nastojanje sastoji u tomu da pomognemo djetetu kako bi postalo samostalno*“(mm).
- ▶ *Odgojna se pomoć može sastojati samo u pomoći za samostalnost.*

pedagoški etos

- ▶ *što je dijete sposobnije za djelovanje to je slobodnije.*
- ▶ sloboda je shvaćena kao *izgradnja sposobnosti djelovanja* (kompetencija za djelovanje) –
- ▶ cilj je, ali i put
 - gradi se slobodnim radom, djelovanjem, aktivnošću.
- ▶ *sloboda djeteta nije u tomu da ga prepustimo samoga sebi, da ga napustimo.* Ravnodušnim nečinenjem mi ne pomažemo djetetovoj duši u svim teškoćama njezina razvoja, nego putem promišljenog/opreznog i brižnog sudjelovanja.

KAKO SE RAZVIJA SAMOSTALNOST

- teorijsko utemeljenje i praksa -